

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Ն Ր Ա Փ Ի Ր

ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԶՈՐԵՔՆԱՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Ս Յ Է

Գաւառներ ու Պոլիս Տարեկան 50 Դրոշ

վեցամսեան 30

Օտար երկիրներ [6 Բուսկի]

در سعادت ده بچه قیوسنده قاضعسكر خاندنه

پوراغن « غزته سی اداره سنه

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ ԲԻԻՐԱԿՆԻ

Պալատներ խան, Պահնէ զարու, Կ. Պոլիս

 Ս. Զատիկի առթիւ « Բիւրակն »
չհրատարակուեցաւ անցած չորեքշաբթի

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆ

ՈՒ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

(Շար. « Բիւրակն » քիւ 17էն)

Հիմա ո՛րքան դիւրին է եզրակացնել
թէ հիմնովին թերի է այսօր մեր նախա-
կրթութեան յաջողութիւնը :

Գործն արդիւնքէն դատելու համար,
մեր աչքին առջեւ ունինք մեր այսօր-
ուան աննկարագիր սերունդը, անգոյն,
թեթեւ, հիւանդոտ, ջլախտաւոր, մարմ-
նական ու բարոյական կրկին անարիւ-
նութիւններով ախտաւարակ, ապակա-
նած, դարավերջիկ ու անընդունակ՝ ապ-
րելու կեանքին մէջ, Կա՛մ ցամաք, սառ,
անտարբեր սիրտեր են անոնք, անկա-
րող որ եւ է ընկերականութեան, ամ-
րափակուած խիստ անհատապաշտպա-
նութեան մը, (individualisme) կամ մա-
նաւանդ եւսամոլութեան մը մէջ, ու զին-
ուած ընկերութեան դէմ՝ դառն մար-
դատեցութիւնով մը, եւ կամ խեղճ զգա-

յամունք, (sentimentalներ), թեթեւո-
ւիկներ, խանդարուածներ, անհաւատա-
րակիւ իմացականութիւններ, ծփուն ու
թոյլ հոգիներ են : Ասոնցսէ զուրս կը
մնայ այն բարի քաղաքացիի ժխտական
տխուր տխարը զոր իբրեւ բարոյական
դաստիարակութեան խոչալ, — եթէ
խստապահանջ ըլլալիք, — պիտի զըտ-
նէինք մեր ուսուցիչներու մէկ մասին
քով :

Մեր կրթական գործին զանազան յո-
ռութիւններուն դէմ յայտնուած լուրջ
դժգոհութիւնները չեն հերքուիր ծրա-
դիրներ պատրաստած ըլլալու պզտիկ
փառասիրութիւններով : Մեր Ուսումնա-
կան Խորհուրդները, գտնուած պայման-
ներուն տակ, կրնան քիչ մը աւելին եր-
գործական գոյութիւն մը ընել իրենցը :
Փոխանակ անխմատ վկայագիրներով —
զորս ստանալու համար դէ՛թ կաշառք
տալու հարկին մէջ չեն գտնուիր մեր
պատուական վկայականաւորները, — տ-
նարժան ուսուցիչներու տխուր վիճակն
աւելցնելու օրէ օր, կրնայ բան մը խոր-
հիլ ու գործադրել արդէն գտնուածներուն
համար :

Իրաւ, ես չեմ հաւատար որեւէ պատ-
րուակիչ ղեղի (palliatif) օգտակարու-
թեան, բայց կան պարագաներ որոնց

մէջ կարծես թէ ամօքիչն ալ իր արժէքն ունի :

Չե՞նք կրնար խորհիլ palliatif մը մեր վարժապետներուն համար :

Օրինակի համար Պոլսի մէջ, — քանի որ դաւառները, նիւթական ու բարոյական միջոցներու անբաւականութեան հետեւանքով դեռ անընդունակ վիճակի մէջ կը գտնուին. — Պոլսի մէջ, Ուսումնական Սորհրդի նախաձեռնութեամբ ուսնոր տեսչութեան ներքեւ կարելի է որ ուսուցիչները ներդաշնակօրէն բարոյական ու դրամական հիմերու վրայ ամրացած, զլիաւոր նպատակ ընտրեն իրենց ստեղծելու միջոցներ՝ նպատառով մեր մէջ բարոքելու ուսուցչական ասպարէզը, 1. իր կանոնաւոր օրկանով, եւ 2. մանկավարժական դասական հրատարակութիւններով, (հեղինակութիւն կամ թարգմանութիւն) :

Ահա ծրագիր մը, որ պարագաներուն եւ աւելի ձեռնհասներուն կարծիքին համեմատ, կրնայ սրբադրուիլ :

Բայց ինչ որ միտքս ուղեկորոյս կ'ընէ այս վերջին տողերը դրած պահուս, սա է թէ այս ալ ծրագիր մըն է նորէն, ու թերեւս աղուոր ծրագիր մը, բայց ուրիշ շատերուն նման ծրագիր մը միայն՝ զոր կը քննայ գործադրել :

Մալկարա

ԿԱՐՕ

ԳԵՂԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Սիրոյ գիրս Մալկարացի Կարօին :

Կը գրես, իմ եղբայր, թէ դուք հոտ վահանին հետ թեթեւ ձմեռ մը անցուցեր էք, Մաքու բերնին շունչովը տաք ձմեռ մը, ձիւնի, ցուրտի երես չէք տեսեր շատ, թէ՛ շատ օրեր, աղուոր, լոյս մը շաղկապու տակ ամրան գիրուկ շողերը շփեր էք երեսի վրայ, եթէ իրաւ էք, բայց նոյն իսկ եթէ քիչ մը պակաս իրաւ ալ ըլլին գրածնիդ, ինչ որ չեմ կարծեր, թոյլ կուտայիք հարկաւ որ ըսէի թէ Աստուած ձերը ձեզի վայելցնէ, մերն ալ մեզի պէս սուտանուն մեղաւորներուն : Մերն եթէ կը հարցնէք, այս

տարի շարունակուած բուքերով, անսովոր ձմեռ մը եղաւ : Մենք այս ձմեռն ալ տարինք այնպէս, ինչպէս աղօրեպանին բրդոտ գլխով սիրուն իշուկը վրի բերը կը տանէ :

Կը հաւատաս, տղայ, եթէ ես կահաւոր չէն տնակ մը ունենայի քիչ մը տարբեր հիմակուանէն, ուր հնար ըլլար լիամիտակ գալիք բրդոն մը հաց ծամել, վառելիք տեղը, հագնելիք լման, կուրծք ու սրունք պարտկելու չափով մը գոնէ, շապիկ մը շապկընկերին հետ մորթիս վրայ փակցուցած ըլլայի, ուրիշ տեղ մը ամենեւին չէի երեւար, թոնիրիս բոլորքը ինծի համար է՛ն հանգստուկ տեղը պիտի ըսէի, կ'ընդունէի հոն մօտի հեռուի դրացիներս, անոնց հետ կրնայինք օրը օրին աչքի առջեւ անցնող դէպքերուն ու դէմքերուն վրայ անուշ հետաքրքրող մտածութիւններ խառնշտկել : Պիտի ըսես կարելի է, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կը պատահի գեղի շրջանակ մը, ուրկէ հնարաւոր ըլլի կզակի տակ ձգելիք պատմութիւն մէկտեղել : Դուն կ'ուզես այս կասկածն ըրէ, ես ըսեմ որ, օր մը, ես ալ քեզի պէս կը խորհէի, իրաւ է, բայց սխալ, ընդունէ հիմայ որ ան մութ տեղ ուանքն ալ մարդ կ'ապրի, էրիկ կնիկի սիրով ու անսէր կցակները⁽¹⁾ կան, կուշտի անօթի կռիւները կան, ասոնք ալ եթէ չըլլային ըսենք, սա տէրտէրը արդէն բաւական չէ՞ր որ գեղ մը գեղով իր վառած կրակներովը խարկէր, խորվէր : Դուք տակաւին լսած չէ՞ք երբեք Քէսրիկի տէտրուն դժոխքի արարքները :

Ես պիտի ըսեմ որ մարդիկ կան, կ'ապրին արեւին տակ մեր գեղին մէջ, որոնք ողջ ողջ թաղողը մէյմէկ չէն քաղաք չինած կ'ըլլար : Քահանային նկատմամբ քեզի շատ զրելիքներ ունիմ յարմար պատահութեամբ :

Գեղը, կ'ըսեմ, ի՞նչ չիկար, ի՞նչափ շահագրգիռ քեզի ինծի համար՝ ան խաղ խաղ խօսքերն որ թոնիրի եզերքը նըստողներուն բերնին վրայ կը փշփշկեն⁽²⁾

[1] Միութիւն :

[2] Կեռայ, կը պղպշտկէ :

այն սիրուն , խատուտ հէքեաթներն որ ախոռին տախտը , տանը նահապետին գահեթեցութեան տակ կը փակուին ու ընդերքէն թող քաղաքը գրեն , մենք քեզի հետքէն ներկայացնենք , եթէ կարելի ըլլայ , այնպէս ինչպէս գրողի մը մտքէն կ'անցնի . անկախ , անկաշկանդ ու գրեւիքնիս գիտնայինք ըմբռնել . ան առան , անկէ վերջը , կը յուսամ , յայտնի կ'ըլլար թէ ջայլամի՞ն թէ ցախասարեկին ածած հակերթը խոշոր կը կռէր :

Հիմայ ի՞նչ ըսել , ես ալ հիմայ իրաւունքը անոնց կուտայի որ սա տեսակ կտոր բրդուն կրականականներով պարծիլ փորձողներուն բերնին վրայ արցակ մը չոր բողկեկ(3) բուցէին(4) ու տեղերնին նըստեցնէին :

Եթէ իմ վիճակս կը հարցնես , քանի օրէ որ հիւանդ եմ , ձմեռն անցեր է կ'ըսեն , լուծք , լծուոր գործի վրայ կը դըտնուին , ծիծեռնակները դարձեր են , արագիւնները վաղուց արգէն իրենց բոյները գտեր են , ես ալ մութկէկ առիքիս տակ մեր դարիպ աղոց ղրկած թղթերը կը կարդամ , անոնցմէ հատ մը՝ իր տեսակին մէջ ղուարճալի՞ ձեզի կը ղրկեմ , որ հասկնայիք թէ ետեւնին չնայող տուն ընտանիք դրան ետեւը մոռցող լակոտները ինչպէս շատ անգամ կատակներու ծրարով մը բանը անուշ տեղը կապելու կ'ելլեն : Այս անգամ ասկէ զատ ուրիշ աւելի մը չէի կրնար գրել , հիւանդ եմ...

Սէր իմ սիրելի եւ պատմական ամուսնային Թօրիկ քէյեային . — Սիրելիս , եթէ մեզ կը հարցանես , մինչի կէտ գըրուա ողջ առողջիք . ութը տարիէ որ խարիպ տեղը ջուրումիչ ելանք . ութը մատով թուղթ մի չի կարդացաք էտ կողմէն . մեռա՞ք մի , ո՞ղջ էք մի . մենք չիք գիտեր . մենք իսէ տահա հիչ գործի մը չիք տիրացեր . Մարաշու գէրկաք , Ատանա էլաք , Ատանու գէրկաք Մըսըր լուսցուցաք . թա օր հիմայ սանքի տեղ մը տիտիկ չինք էրէր . էս օրերն ալ ահա գործով մի մթղներինք . տեսնըք վերջը

կրնը՞ք բերեր . մէկ աղբարս չամոէ չամատան կը շինէ , հատն էրկու փարէ կը ծախէ , ես ալ ամէն օր մըլում կը ժողվեմ , ես ալ հատը իրեք փարէ կը ծախեմ , էսպէս էրթայ նը երկու տարիէն խօսք մէկ Աստուած խօսք օր սիլա պիտի դառնանք , հիմակու հիմայ դուռ դըրացնու բարեւնիս տուր , մօրս ձեռուին կը պագնիմ ու քրոջս եղնարին վրայ , անցած տարի էրած մի տեսայ օր ձոններուն վրայ կը պողպոտար , իշալա բարի է . ձոն տեսնալը ինծի չիգար , դուն կը իշե՞ս օր պապս մեռնելէն չաբաթ մը էսէջ մենծ ձոն մի տեսանք էրգնուա մէջ . վերջը իրաւ իրաւ օր ձոն եկաւ գլխսընուա :

Դուռ դրացնու բարեւնիս տուէք , աղուես խեղդող Գասպարին , դնպուկ խեղտող Տոնօին , տաշիս Մանօին , պոմէշ խազարին , մըուր ծծող Վարդերին , սըլատորի գող Հրպօին , միրատ անկաճ Սերոբին , բամպակ բերան Մկրին , ճըլլօ Օվիկին , պաստեխերես Դէլօին , պայխուշաշուի Աստուրին , պիլպուկ Ակօին , հաւու զայեկ Նիկօին , եւս եւ անծոտ Դաւօյին , պաղջայի գող Էլօին , էծու մօրուք Մինասին , սըրըլս Մինասին , բզէզ Մարգարին , շանսուրաթ կարուկան , լէնկէն բերան խաչօին , պղնձէ ու Սրութին , եւս եւ սիրելի ամուսնա , գիրս առնելուդ քեռանցս տունը էրթըս , հոն ալ մայրի մեծի թէք թէք բարեւս տաս , ես իրենք չիմ մոռնար , օր մի ունիմ իրենց համար է , Թէլօին ըսես օր՝ հէրիք ըլլի էրածը . ես օր հոտ չէի խօսար նը , ա'լ էս տեղէն փաք փէրվա չունիմ , ուզածս կ'ըսիմ ուզածս ըլ կրնամ գրեր . ա'լ հէրիք ըլլի էրածը , էրկու խնծորով աչքն ու երեսը մէզաթը թող չի հանէ . վերջը դառնալու ըլլիմ նը , եօթ պորտ մեռելը հողուն կը հանիմ . էրածս կ'էնիմ : Քիչ գրուա շատ իմացիր , ամէն :

ԹԼԿԱՍԻՆՅԵՆ

[3] Փակցաք , չոր խուր :

[4] Վաւել :

ԻՉՄԻՏԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ստոյգ տեղեկութիւններ կ'ուզէք տեղւոյս կրթական վիճակին վրայ : Կը ցաւիմ որ նամակնիդ հանդիպեցաւ տկարութեանս որ ուշացուց պատասխանը : Բայց մեծ բան մը չկորսնցնելուդ կըրնաք վստահ ըլլալ , որովհետեւ վիճակի նոյնութիւնը , որքան ալ վատթար ըլլայ այս , պահելը փառք է այս տեղ : Դաստիարակութիւն , ուսում , զարգացում , բառարանի մէջ տեսնուող բառեր են լոկ , ամէն ինչ անուանական ու միայն ցոյցի համար : Բոլորովին յատկանշանական տեսութիւն մը էր շաբաթներ առաջ « Արեւելքի » մէջ հրատարակուած քմածին բառարանը , Թադ. Խորհուրդը անօրէն-ուսուցիչ ու վարժուհի մը բերելով նախակրթարաններու՝ կարծես հաւատացած է որ ամէն ինչ ըրած է զպրօցներուն համար , մինչդեռ վարժարանին մէջ լեցուած , ասպարէզին անդիտակ , աշխատութենէ խոյս տուող , մութի մէջ դործող պաշտօնեաներու խումբ մը — ամանութեան խաբէ համար ընտրուած անձեր — արգելք իսկ կ'ըլլան խղճամիտ դործողներու ջանքին . առողջ դատողութեան հետ երկաթի կամքը միայն կրնայ առաջքն առնել բարոյական անկման : Ուրախաօրթ է տեսնել սակայն որ փոքրաթիւ , այլ ազնիւ զգացումներէ առաջնորդուած երիտասարդութիւն մը , ցնցուելով վերջապէս մահամերձ քնէութենէ մը , պատգամաւորութիւն մը կազմած էր վերջերս պահանջելու համար օրինաւոր ժողովներու կազմութիւնը , նպատակ ունենալով փրկել անգամ մը կրթական դործը Առաջնորդին ու Թադ. Խորհրդին քմահաճոյքէն : Վերջիններու կողմէ խուլ ջանքեր կ'ըլլան քայքայելու խեղճաս երիտասարդութեան ազնիւ զազափարն , որու դործադրութեան համար եռանդ ու տրամադրութիւն կը տեսնուի : Եթէ քաղքցին մինչեւ հիմայ իրեն նշանաբան չունենար « Ինչո՞ւս պէտք է՞ն՝ չա՞տ բան կրնար ընել . բայց ժողովուրդը չատ

թոյլ ու անփոյթ է , Պոլսական թերթերէ մէկին մէջ , երկու օր առաջ , վիճակին գիւղերէն Պարտիզակն ու Ատափազարը օրինակ կը ցուցնէին իբր լաւագոյն կրթական վիճակ ունեցող : Շա՛տ ճիշդ է , եւ այդ անո՛ր համար որ հոն չի՛ դաճար փաղաքշանք ու գգուանք տեղիս երանելի Առաջնորդը որ անփոյթ է դաստիարակութեան մասին , անոր համար որ այնտեղի ժողովուրդը դիտցած է ու գիտէ ի հարկին սրահին դուռը ցուցնել սրբազանին : Երեք ամիսէն առաջ սկըսած է յուզուիլ քաղքիս մէջ Միթարի խնդիրը , 2 ամիսն անցաւ որ քուէարկութեան ձեռնարկուած է , բայց լո՛կ շահադիտական նպատակներով միշտ անլուծանելի կը մնայ այդ խնդիրն որմէ վերջը միայն եթէ ուզէ Թադ. Խորհուրդն որ Առաջնորդին անդիտակից գործիքն ու արձագանքն է , ձեռք պիտի առնէ հոգաբարձութեան եւ այլ ժողովներու կազմութիւնը : Եւ ժողովուրդը կը հանդուրժէ՛ այդ անորոշութեան , փոյթը չէ թէ ի՞նչ վիճակ ունի զպրօցը , կը բաւէ որ իր տղան տունէն կը պակսի , որո՞ւ հոգ թէ ի՞նչ կը սորվի , ի՞նչ մարդիկ կը հսկեն անոր սրտի ու մաքի կրթութեան , որո՞ւ հոգ նոյն իսկ երբ տղան , փոխանակ զպրօց երթալու , փողոցները կը դեպերի եւ կը թաթխուի չար ընկերներու հետ , մանուկ հասակէ , անբարոյականութեան տիւղմին մէջ : Երեւակայեցէք որ ամբողջ քաղքին մէջ չկրցան դանել աղջիկ մը որ կարող ըլլար երկու խօսք իրարու բերել , քիչ մը կարգար , ու կարենար նախակրթարանի խամրոցին — որու անիրաւարար ծաղկոց անունը կուտան — վարժուհի ըլլալ . թէեւ առ ի չգոյէ լաւագործին շատ համեստ էր սահանջումը , բայց նորէն չգտան :

Իբր մրցում մանկապարտէզին որ մասնաւոր ընկերութենէ մը կը կառավարուի , ազգը ունի մանկարան մը , երեք դասարանով , երեք վարժուհիով — երկուքը Պոլսեցի — : Ասոնց յանձնուած են 80 ի մօտ մանուկներ , որ կը սորվին միայն երգ ու պար , այս վերջինին մէջ կը

գործածուին ֆրանսերէն բառեր ալ: Աս-
ղին, նախակրթարանի ծաղկոցին մէջ
140ի չափ անմեղ աղջիկներ յանձնուած
են փայտը ձեռքը՝ հայհոյանք իսկ գոր-
ծածող ու աւանդական բէն այբ բա սոր-
վեցնող վարժուհիներու: Խօսքը չեմ ը-
ներ նախակրթարանին որ նոյնպէս չու-
նի նախանձեղի վիճակ մը. մանչերու
վարժարանը, ան ալ պաշտպանեալնե-
րու պատասխարան է:

Իսկ դպրոցէն դուրս, կիներու մէջ,
ընթերցման, զարգացման դադարաբա-
նեալքն իսկ գտնել չա՛տ դժուար է:

* * *

ԼԵԶՈՒԻ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ե.

Թիւրատեսութիւն (fausse perception)

Թիւրատեսութիւնը տարարմատու-
թեան հետ գրեթէ միեւնոյն երեւոյթն
է, սա տարբերութեամբ որ մինչդեռ
տարարմատութիւնը արդէն նշանակու-
թիւն ունեցող մասնիկի մը սխալմամբ
ուրիշ նշանակութիւն կուտայ, ընդհա-
կառակը թիւրատեսութիւնը բոլորովին
աննշան տարր մը նշանակութեամբ օժ-
տուած կ'ենթադրէ:

Անգղերէն ox (եղ) եղակի ձեւին դէմ
oxen (եղներ) բառը յօքնակի կարծելը
թիւրատեսութիւն է. oxen ո՛չ թէ յօք-
նակի է, այլ բառին բնիկ ուղղականը՝
ուր en կը համապատասխանէ Սանսկ.
ուկե-ան, հայ. թերեւս եգ-ն (1) ձեւե-
րուն -ան, ն մասին: Բայց որովհետեւ
oxen եղակի մէջ չէ գործածուած, եւ
միայն յօքնակի մէջ ի կիր առնուած է,
en ալ յօքնակի մասնիկ կարծուած է:

Արդի գերմաներէնի մէջ er յօքնակի
մասնիկը թիւրատեսութեան արդիւնք է.

er նախապէս կը ներկայացնէր բառին
բունը. յօքնակին էր ո՛չ թէ kinder,
այլ kinder+...: Իսկ որովհետեւ այս
բունը միայն յօքնակին մէջ գործածա-
կան էր, er նկատուեցաւ յօքնակի
մասնիկ եւ սկսաւ անխտիր գործածուիլ:

Այսպէս են նաեւ անգղ. men (մարդիկ)
եւ դերմ. mütter (մայրեր) յօքնակինե-
րը, ասոնց եղակիններն են man (մարդ)
եւ mütter (մայր) որոնք հնապէս յօք-
նակի իրական մասնիկին առջեւ ներքին
ձայնաւորի փոփոխութիւն կը կրէին.
ուրեմն նախապէս կ'ըսուէր men+...
եւ mütter+...: Բայց որովհետեւ այս
ձայնական փոփոխութիւնը միայն յօք-
նակին մէջ տեղի կ'ունենար, թիւրա-
տեսութիւնը կարծել տուաւ թէ յօքնա-
կի նշանը նոյն իսկ այդ անուշցած e, ü
ձայնաւորներն են: Եւ որով եւ յօքնակի
մասնիկն աւելորդ համարուելով՝ ջնջուե-
ցաւ: Նոյնպիսի երեւոյթ մը մեր մէջ
տեղի ունեցած պիտի ըլլար եթէ հին
պարսիցի, հանգիսի, սեմեկի, լուսոյ սե-
ռականներուն մէջ ի, ե, ու մասերն ո-
րոնք է, եա, ոյ ձայններուն անուշցած
ձեւերն են, սեռականի բուն նշան կար-
ծէինք եւ ասով սեռական համարէինք
պարսից. հանգիս, սեմեկ, լուս:

Հայերէնի մէջ թիւրատեսութեան ըն-
տիր օրինակ է գրաբարի սեռականնե-
րուն կազմութիւնը, ինչպէս աստեղ, սը-
րունի, խրատու, հիման, ոստոյ եւայլն:
Լեզուաբաններուն յայտնի է որ այս բա-
ռերուն հնագոյն հոլովման ձեւն այսպէս
էր:

Ուղղական՝ ա՛ստեղ, սրո՛ւնի, խրա՛-
տու, հի՛ման, ո՛ստոյ եւայլն:

Սեռական՝ աստե՛ղ+x, սրունի՛+x,
խրատո՛ւ+x, հիմա՛ն+x, ոստո՛+x,
եւայլն:

Երբ բառաւորներ ձայնաւորներու անկ-
ման օրէնքը հաստատուեցաւ, վերի ուղ-
ղականները փոխանակուեցան աստղ,
սրուն, խրատ, հիմն, ոստ ձեւերով, իսկ
սեռականներուն մէջ սեռականի կազմիչ
x մասը ջնջուելով, մնաց աստեղ, սը-

[1] Հայ բառին առհասարակ ընդունուած
այս մեկնութիւնը կը մերժէ Մէյյէ եւ կ'ընդու-
նի եղն=Սանս. ahi, Զանդ. azi. MSL. X. 278.

րունք, խրատու, հիման, ոստոյ, եւայլն. ասոնց մէջ ե, ի, ու, ան, ոյ մասերը՝ որոնք բառին բունը կը կազմէին պարզապէս, համարուեցան սեռականի մասնիկ:

Հ. ԱՅԱՌԵԱՆ

Ուսումն Բիւսոնեականի, տարրական շրջան, գործ Անդրանիկ Պ. Վարժապետեանի: Վաճառման կեդրոնատեղին է պրասնեակ Ս. Դաւթեանի: Գին 2¹/₂ զշ:

ՍԻՎՐԻ ՀԻՍԱՐԻ ԳԱԻԱՌԱԲԱՐԲԱՌԸ

Էգկիթ=այգեկութ

Էլպէշա=խիստ թրջած:

Էպա'հվէն, մէպա'հվէն=պահ մ'առաջ:

Էպա'հտա, մէպա'հտա=պահ մ'ետքը:

Էրդ=յարդ:

Էրդընոց=յարդանոց:

Էրէ⁽¹⁾շկիկ=երշիկ:

Էփուն=դիւրաւ եփող: — Ծեծուած եւ թեփէն զտուած ցորեն որով կ'եփուի հերիսան:

Ըլլենալ=լեցուիլ, (լենալ):

Ըլլուլ=լեցնել. (լնուլ):

Ըլո'ր ըլո'ր էթալ=ողոռն ոլոռն երթալ. — կը դործածուի բարոյական բարկցաւ մ'արտայայտելու համար:

Ըմէտ=անպիտան, անկարող. — թերեւս յուպէս կամ յումպէս բառին աղաւաղեալը:

Ըրահրիլ=հրահրիլ, վառիլ. (չեղոքը միայն գործածական):

Թաթար-տուտմաճ⁽²⁾=մսի մասնիկ պարունակող՝ շեղ-քառակուսաձեւ խմորեղէն կերակուր, խառն մածունով:

Թամթախ=չամանով եւ մսով, կամ չամանով, սոխով եւ եղով խառն լոյծ կերակուր:

Թասայիլ=տրտմիլ. — թրքերէն քասալանմազ բառէն փոխառեալ:

Թարաթուխ=տձեւ կամ զաղիր բան:

Թարխանայ=քաղցուով եւ մանրուած ցորենով (կոճա) եփուած անուշեղէն մը զոր արեւուն կը չորցնեն եւ ապա մաս մաս կը կտրեն: — Կամ՝ մածունով եւ ալիւրով շաղուած եւ յետոյ չորցած ուտեստ մը զոր եփելով կը վերածեն լոյծ կերակուրի:

Թեպկիլ=թաթիկիլ, (թուչուններու զուգաւորուիլը):

Թեւ-թիւ⁽¹⁾իւնք=թեւ-թիկունք:

Թըթըրըճ=թրթնջուկ:

Թիւնճիւկ=թնճուկ. (դերձանի կամ մազի խառնշտուք):

Թինդինը առնեցնել = կծիկը դնել, խոյս տալ:

Թմթուիլ=գունատիլ, դալկանալ:

Թաթըրտալ=մոլտալ, տրտնջալ:

Թաթուկ=թեթեւութիլ:

Թըղի հոտ=թրծուածի հոտ (բրդեղէններու այրածքէն):

Թօսիլ=եղջերաւոր անասուններու եղջիւրով ենթական մշտելը:

Թֆիլ=վատնել:

Ժեժալ=չարժել:

Ժեժը ըլլալ=երկրաչարժ ըլլալ. — հոչակուիլ:

Ժմենլ=ժամանել:

Ժում=ժամանակ, պահ:

Ժուռ ածցնել=պտտոցնել: (ածցնել՝ առանձին գործածական չէ):

Ժուռ կալ=ժուռ դալ, պտտիլ:

Շար.

Ս. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

[1] Լ=կ:

Բանալի Շարադրութեան Սմբատ Դաւթեանի, Ա. տպագրութենէն երկու երեք օրինակի պէտք ունինք: Մէն մի օրինակին տեղ Բ. տպագրութենէն երկու հատ տալու պայմանով, կը խնդրենք որ Ա. տպագրութենէն (վիմատիպ) ունեցողները մեր հասցէին ղրկեն:

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆ

[1] Մականոյծ տառ է երկրորդ է ն:

[2] Տուտմաճ=դրմաճ:

ԽՄԲ.

ԲԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Առ Յ. Թ.

Ազնիւ Տէր,

Հալիպ

« Բանասէրի » հրատարակութեամբ զբաղած՝ կը ցաւիմ որ չկրցայ շուտով պատասխանել ձերբաց նամակին՝ հիմա որ թերթս հրապարակ ելած է, կրնամ համառօտիւ պատասխանել ձեր հարցումներուն, թէեւ « Բիւրակն » Պատ. Խմբագրութիւնը հարկ եղած պատասխանը տուած էր եւ ինծի խօսք չէր թողած ըսելու։ Ուստի իմ գրելիքս ալ անոր ըսածին կրկնութիւնը պիտի ըլլայ։

1. « Ազգի մը վերաբերեալ քաղքի, գեղի կամ ո եւ է առարկայի մը անունի ծագումը նոյն ազգի լեզուին մէջ լինուածընէ։ » — Այո. բայց՝ « Դիտելու է թէ քաղքի մը, գեղի մը ազգաբնակչութիւնը նախ եւ առաջ ո՞ր ազգն եղած է. եւ այնուհետեւ՝ պրպտելու է ո եւ է տեղի մը անունի ծագումը։ »

2. « Հալիպ քաղքի անունը՝ արարեւրէն հալիպ (=կաթ) բառին մէջ փնտրուելու » չէ. վասն զի « Պատմութենէ, հնագիտական գեւտերէ գիտենք որ Հալէպ ու շրջակայքը՝ սեմական ժողովուրդներու երկիր ըլլալէ առաջ, Հատեաններու մէկ կարեւոր կեդրոնն էր »։ Յիշատակարաններու առջեւ ա՛լ իրենց արժէքը կը կորսնցնեն թէ՛ պատմագիրներն եւ թէ՛ Սալնամէն։ Այս կարգէն է նաեւ Համա քաղքին անունը, զոր կը մեկնեն արարեւրէն քա = « պաշտպանել » բառով. սակայն համա բառն երկրին բնիկներուն լեզուով, այսինքն Պաղեստինու արամեերէնով, կը նշանակէ « տեսնել, տեսիլք » եւ « գեղատեսիլ »։

3. Հալէպ անունին բուն նշանակութիւնը փնտրելու է Բեւտացոց (=Հաթեաններու) լեզուին մէջ, քանի որ անոնք էին այդ քաղքի նախկին բնակիչներն. արդ՝ քետացի խիլիպ-սիրա եւ Խաւսնի-սիրա անուններու կազմութենէն կը տեսնուի որ խիլիպ պէտք է նշանակէ նոյնանուն քաղաք մը կամ երկիր մը, ինչպէս Խաւսնի կը նշանակէ նոյն ժողո-

վուրդն ու երկիրը խիլիպ՝ քաղքի անունն չեղած, աստուծոյ մը անուն եղած է, եւ անոր պաշտուած տեղը կոչուած է նոյն անունով, ինչպէս եղած է Խաւսնի, Առուր եւայլն անուններուն համար։ Հատեւաբար խիլիպ եւ Հալիպ նոյն են։ — Թերեւս Խալբոն (« Կալբոն ») կը տպագրական սխալ էր) կամ խիլբոնու նոյն ըլլան « Հալէպի » հետ, այլ ցուցնեն Դամասկոսի հիւսիսային կողմը գտնուած Ծալա (Հէլբոն) անունը. սակայն ասիկա արդեւք մը չէ վերի ըսածներուն։

4. Մամիկի աւանդութիւններ, ժողովրդական հէքեթներ եւայլն անոր համար կարեւորութիւն ունին, որովհետեւ շատ անգամ՝ բայց ոչ միշտ՝ անոնց մէջ պահուած կը մնան կարեւոր դանձեր. ուստի հմուտ ազգագրին կը մնայ զգուշութեամբ զատել մարդարիտն աւաղներուն մէջէն։

Ձերդ յարգանքով

Պարիս

ԲԵՆԵՌԱԳԻՐ

ՆԱԽԱՊԱՇՏԱՐՄՈՒՆՔ, ԳՈՒՇԱԿՈՒ-

ԹԻՒՆՔ, ՀՄԱՅՔ

ԿԵՍԱՐԻԱ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

(Շար. « Բիւրակն » 13 թիւէն)

— Դեկտեմբերի երեսունըմէկին գիշերը, որ կաղանդի սեղաններ կ'ըլլան, տանը մէջ գտնուող տարէց կիներ, դադտնի կերպով, ընտանիքի ամբողջ անդամներուն իւրաքանչիւրին վառած մոմերէն անոնց պատին վրայ պատկերացած շուքերուն ուշադրութեամբ կը նայի. շուքին մէջ որուն որ գլուխը երեւայ, ատիկայ նոյն տարուան մէջ շատ մը յաջողութիւններ տեսնելու հաւանականութիւն ունի, իսկ անոր որ գլուխը շուքին մէջ, որեւէ կերպով մը, չ'երեւար, ատիկա նոյն տարեշրջանին մէջ վնասներու պիտի ենթարկուի, վերջին սոյն անյաջող դուշակութեան վրայ արտու-

թիւն մը կը պատէ տարէց կինը :

— Հայախօս գեղերու կիները, գիշերը պառկելու ատեն, անկողնի մէջ նստած անպատճառ երեսնին հետզհետէ պիտի խաչակնքեն ու պիտի աղօթեն, եթէ ոչ, գիշերը, կ'ըսեն, չարերը գալով կը չլսանն անաղօթ մնացածներուն : Իրենց աղօթքներն են, — «Քրիստոս էկաւ ճորմակ ծիւփօք, Խաչ հանա վէր լիւս պեւանօք, Փիլօնը Էօրդիւքիս ծածկոց էրաւ կաւաղանը տուրանս կէօց էրաւ, Քուն տուր որ քնանամ, Չարը կա նա իմանամ, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս » —

— Երկրորդ օրինակ, — «Քրիստոս տէր վըրայ բարձիս, աստուածամար դէմ երեսիս, ոչ վախէ սիրտս ի փորիս, ոչ լեզուակս ի բերանիս, Լուսաւորիչ պապան հոս է, Փիլոնը վրաս ծածկոց է, կաւաղանը տուրան կէօց է, տուր կալողը կապի, Էօրդիւքը կալողը կարկամի, հեռուանց չարիքը խտիանի, Սուրբ Սէրգիս գարտաշ, Մայրամ մայր եօլտաշ, քիմ քի կէլէ գափույա, էլի պաղլը տիլի տաշ, սուրբ Սէրգիս թըճըս, Մայրամ մայր ծօցըս, չվախեմ էս գիշերս, քուն տուր որ քնանամ, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս » — Ի՞նչ գեղեցիկ և ի՞նչ պատուական սովորութիւն :

— Տեսնունդառաջի օրուան, իրիկուան ժամերգութեան ատեն, կիները մէյմէկ փոքրիկ մօմեր կ'առնեն ու նախատօնակի ժամանակ այդ մօմերը կը վառեն ու ասպ կը մարեն, եւ շատ զգուշութեամբ պահելով՝ ուղղակի իրենց տունները կը տանին. ուր այդ մօմերով իրենց զաւկներուն գլխի ֆէսմերուն ներքին կողմը գրեթէ կ'արդուկեն, որպէս զի այդ գիշեր գալիք Ֆրեօս անուն դեն արգիլեն, եթէ ո'չ, նոյն Ֆրեօս դեն կուգայ այդ գիշերը, եւ իր զաւկներուն կը չլսասէ կ'ըսեն : (Ֆրեօս, արդեօ՞ք այն է որ յառաջ բերած է Հ. Ղ. Ալիշան, Շուոտ ձեւով, Հին հաւատք, երես 184. և կամ թէ այն՝ որ Վեսիկ ձեւով գրած է, տես անդ. երես 215. հետաքրքիրներու ուշադրութեան կը յանձնենք) :

— Երբ աղջիկ մը գիշեր ատեն հայե-

լի մէջ նայի, անոր նշանածը, ինչպէս նաեւ երբ մէկը սեղանի վրայ պնակի մը մէջ դրուած սերը (գայմագ) դանակով կտրէ, անոր զոքանչը կը մեռնի, կ'ըսեն :

— Գեղեցիկ հագուած սիրուն երիտասարդ մը, չար աչքի՝ նագարի չգալու համար, զրպանին մէջ պճեղ մը սխտոր կը ձգեն, եւ երախաներու ալ հագուաներուն ետեւը ուլունքներ կը կարեն :

— Երբ գիշերը շունները դուրսը խուլ ձայնով ժամերով ոռնան, տան մէջ եղած ոռնամաններն երեսն ի վար կը դարձնեն որպէս զի դաղըին ոռնալէ :

— Երբ մարդ մը ոռնամանները հանած ատեն, անհրաժեշտ է որ հանդիպին, որ քիթ քիթ դան, այդ մարդուն հեռաւոր տեղէ ստակ պիտի գայ, կ'ըսեն :

— Երբ երաշտութիւն տիրէ, օձ մը բռնելով՝ կ'այրեն եւ անոր մոխրը աշխարհիս չորս կողմերը կը սփռեն. կամ գերեզմանատունէն մեռելի մը գլուխը հանելով՝ գետի կամ առուակի մը եզերքը քարի մը տակ կը դնեն, որպէս անձրեւ տեղայ :

— Ամէն տուն իր մէջ ցանօտ մը կ'ունենայ, կ'ըսեն, գորտի մը, կրիայի մը, առաւելապէս օձի մը փոխուած⁽¹⁾, որոնք յաւերժահարաի կերպարանքով դիշերները, տան մուկ տեղերը կը տեսնուին կիներու, շատ անգամ կոյս աղջիկներուն :

— Երբ տան մը մէջ մեռել մը պատահի, առաջին գիշերը դաւաթ մը ջուր կը դնեն այն սենեակը ուր կը պառկէր հիւանդ եղած ատեն. կը կարծեն թէ մեռելը նոյն գիշերը կը դառնայ ու այդ ջուրը կը խմէ⁽²⁾ :

— Երբ կարկուտ տեղայ, անմիջապէս կարկուտին տակ խաչերկաթ մը կը դնեն որպէս զի դաղըի :

— Աղջիկ մը եթէ պատահմամբ կերակուրին չերեփը լեզուըռտկի (եալամագ) անոր հարսնիքի օրը անձրեւ կը տեղայ, կ'ըսեն :

[1 և 2] չմմտ. «Տոտէմ», կերպարանափոխութիւն եւ Հոգեյաժութիւն : ԽՄԲ :

— Քնացող կնոջ մը բարձին տակ այ-
ծի եղջիւր կը դնեն, որով այդ կինը քու-
նին մէջ գառանցելով՝ իր ամբողջ գաղտ-
նիքները կը պարզէ, կ'ըսեն:

— Երբոր մէկու մը կովը, կամ ոչ-
խարը եւայլն կորսուի, կարգացողին կը
կը դիմէ, որ գայլին բերանը կապէ մաս-
նաւոր աղօթքով, որպէս զի գայլը կոր-
սուած անասունը չկրնայ յօշոտել: Ա-
ղօթքն որ զրեթէ յար եւ նման է վերեւ
գրուած հատուածի մէջինին— «Կէլ (գայլ)
կաղար, աստուածաղար, աղամուրհուն
պղնձէ, եօթն ութով երկու քթով, էն
աստուծոյ էն նիյէթին, սուրբ Սեր-
գիսի ծին ծեօին, կէլի դիմաց, պերանը
պաց, մեր կովերուն դէմը ելլող կէլէ-
րուն պերանը կալած կապած: »

— Թոնիրէն ելած առաջին հացը ով
որ ուտէ, ասոր առաջին կինը կը մեռնի,
կ'ըսեն:

Այս նախապաշարմունքը, գուշակու-
թիւններն եւ սովորութիւններն հաւաք-
ուած են Կեսարիոյ և իր շրջակայ Հայա-
խօս եւ Տաճկախօս դեղերու հայ ժողո-
վրդի բերնէն, թերեւս այսպիսիներ շատ
ըլլան և կան, բայց ժամանակի կարօտ
է ամէնքն ալ հաւաքելով գրի առնել:

Տ. Վ. ՊԱԼԵԱՆ

ՎԱՐՔՆ ՈՒ ՓՈԽԵԸ

(Կեանքի պատկեր)

«Տրտում եմ հոգւով, բսի ինծի դուն,
Ձի փուռով պատած եմ վարդին քերքեր»:
— Իսկ ես բերկուրիւն մը կը զգամ
անհուն
Ի սես փուռերուն որ ունին վարդեր:

* * *

Աշխարհի վերայ կա՞յ հանոյք անխառն,
Կա՞յ երջանկութիւն առանց սեւ սուգի:
Եւ սակայն, վիշտն ալ մտմտիչ ու դառն
Յանալ բերկուրեան հետք կը զուգի:

Արցունքն ու ծիծաղ անբաժան ընկեր՝
(Ինչպէս վարդն ու փուռ նոյն արմատն
ունին),

Թե՛ ժպիտ, քե՛ լան միեւնոյն աչիք:
Խինդն ու վիշտ կազմեն աղբիւրը կեանքին:
Ս. Դ.

18 Նոյեմբ. 97

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ Է

Առ Նե...

Ամեն անգամ, երբոր տանքս համբուն
վրայ,
Իրիկուան դեմ կը հանդիպիմ քեզ յանկարծ,
Արդեօք ինչո՞ւ սիրքս սաստիկ սարսըռայ
Մի քաղցրայոյզ ըզգացումով սիրաւմարծ:

Գեղափեղոյր գլուխդ՝ քեքեւ ծըռելով
Կը բարեւես զիս սիգապանծ ու կ'անցնիս,
Այլ ողջունովդ այդ անծրմիտ, հոգեխառով,
Տարակուսի մը մեջ՝ տրտամ քողուս զիս:

Թե՛ այն ասեմ ըլլամ տրտում ու սկար,
Անոյ՛ շնչովդ տխուրքիւնքս փառաքի,
Ու սիրազմայլ կը փնտրեմ քե՛ ո՞վ կար,
Կո՞յս քե՛ հրեշտակ կամ քե՛ հիւրի՞՞ ծաղ-
կաքի:

Ո՞հ գո՛հն դո՛ւն մի՛ մի՛ լինիր անըրեւ,
Ներա պէս... որ ժպիտներովն իր անուշ
Այլ խաբուսիկ՝ սիրքս արիւնեց կարեկեր...
Նե՛ որուն սերն ա՛լ յիշատակ մ'ե՛ ան-
յուշ:

Ո՞հ, հերիք ե կը տանջուի սիրքս հե՛ք,
Որ պատրանք պատրանք գորի խօլաբար
Հերի՛ք, անգուր, այդ ընթացքդ ցուրտ ու
սե՛գ

Որմէ սիրքս կը տառապի անբարբառ...:

Իրիկուան դեմ, երբ որ տանքս համբուն
վրայ,

Ամեն անգամ կը հանդիպիմ քեզ յանկարծ,
Արդեօք ինչո՞ւ սիրքս սաստիկ սարսըռայ,
Մի քաղցրայոյզ ըզգացումով սիրաւմարծ:

Ա. Ե. Ե.

ՀԱՌԱՉՔ

Խ Ա Ր Բ Ե Ր Դ

Խարբերդ Մամուրէթ-իւլ-Աղիզի Կուս. գրեթէ $\frac{3}{4}$ ժամ հեռաւորութեամբ, քանի մը բլուրներու վրայ շինուած, գեղեցիկ դիրքով, քարաշէն տներով, թատերաձեւ քաղաք մ'է:

Հող, ջուր, օդ. Հողը՝ բարեբեր ու դաշտային, ջուրը՝ նուազ ու բարեհամ, օդը՝ գեղեցիկ ու քաջառողջ է. թէպէտ և Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս ամիսներուն մէջ բաւական տաք կ'ընէ, սակայն զբաղի պարտէզները մարդոց առողջութեան շուայլ օժանդակներն են:

Ազգաբնակչութիւններն են բուն Խարբերդու մէջ, Թուրք, Հայ (բողոքական, կաթողիկ), Ասորի, որոնց ամբողջութիւնը մօտիկ 20 հազար է: Յիշեալ ազգերը իրարմէ կը տարբերին լեզուով, տարազով ու յատկանիշներով: Կայ նաև Գնչուներու շրջ-թայ մը որ գարնան կուգան ու տերեւ-թափ աշնան կը վերադառնան:

Հնութիւններ. Հնութեանց մասին ճիշտ աղբիւրներ չունի. կեդրոնը ապառաժներու վրայ շինուած, կիսափուլ պատերով Հռովմէական կայսրութեան ժառանգ մնացած բերդ մը կայ. շահագրգռութենէ զուրկ չէ սակայն, բայց ճշգրիտ տեղեկութիւններ ալ կը պակսին: Ժողովրդին կողմէն երբեմն գտնուած են բերդին մէջէն Հռովմէական, Ասորական զբաղմունքներ, հողէ նկարուն կարասիներու բեկորներ: Կան նաև մէկ երկու առաքելաժառանգ մուրթ մատուռներ զիւղերուն մէջ, ու կարգ մ'ալ հոս հոն ցանուած ամուլ հանքեր ու հնութիւններ:

Վանքեր. Թրքաց թէ Հայոց կարգ մը ուխտատէղիներ ու սրբավայրեր կան. ասոնց ամենագեղեցիկն է Խուլէի վանքը ու քովի նորաշէն որբանոցը. հոս կ'ապաստանին 40ի մօտիկ կարօտեալներ. չնորհազարդ Տ. Յակոբ քահանայ Բարիշեանին «տիպար որբահայր» ու Պր. Սրապեանի սուսուցչութեամբ, երկուքն ալ ծանօթ իրենց գործերովը, մանաւանդ Տ. Հայրիկը՝ իր օրինակելի ընթացքովը:

Ջարդարիճի, Դատէմի ու Սորոտի գեղի վանքերը ունին իրենց սեփական արօտներն ու ծառաստանները, սակայն հոգածու ձեռքերէն զուրկ են: Այս ուխտատէղիներէ զատ, Խարբերդ ունի Ս. Մամաս (Քէսիրիկի մէջ), ու Ս. Նշան (Ծովակի մէջ):

Զբոսավայրեր. Բաղքէն կէս ժամ հեռու, ճիշդ դիմացը կան, Եօքնակը, Ֆէթհ-Ահմէտը, Սիմամուսի քարերը ու կրկին հեռաւորութեամբ Պուզլուխը կայ, որ զմայլելի դիրք մը ունի, զարմանք կ'ազդէ դիտողին. քովիկը Ս. Այրոնի քարը ուր Ասորիք կը պատարագեն իր մասնաւոր յիշատակովը:

Բաղնիքներ. Տասնէ աւելի բաղնիքներ կան որոնց երկուքը ուխտավայրեր են ու մէկ երկուքն ալ աւերակ: 800է աւելի քարաշէն ու փայտաշէն կրպակներ. 18է աւելի փուռեր ու կարգ մ'ալ ամրաշէն պանդոկներ:

Առաջնորդարան. Խարբերդ ալ գաւառային 55 առաջնորդանիստ կեդրոններէն մէկն է, թէպէտ և հոյակապ առաջնորդարան մը չունի, սակայն հայրախնամ հովուի մը պէս կը հովուէ Տ. Պ. Ծ. Վարդապետը: Այս է ոմանց կարծիքը:

Բերք. Տեղիս զխաւոր բերքեր են՝ ցորեն, գարի, կորեկ, բրինձ, լուբիա, բակլա, չուշմա, բամպակ, բուրդ, պամիա, դեանախնձոր, սոխ, սկիւրնձոր, կաղամբ, չղզամ, ստեպղին, տանձ, խնձոր, ընկոյզ, մեղրապոպ, սեխ, վարունգ, պղպեղ, խաղող, դեղձ, ծիրան, սալոր, նուշ, պանիր, կեռաս, սերկեւիլ, թութ...:

Ձեռագործ արտադրութիւն. Դուլպա, տեղական կտաւ, չուլալ, թաղիք (քէ-չէ), պղնձեղէն ու կաւեղէն ամաններ, բղողներ...:

Գործարան. Խարբերդ ունի մէկ գեղեցկաշէն գործարան, Ֆրանսական օրինակութեամբ շինուած, ուր կ'արտադրուին այլազան մետաքսեղէն հիւսուածներ:

Կրօնական հաստատութիւններ. Հայ եկեղեցիները համրանքով չորս, թիւ քա-

հանայնից հինգ, բոլորն ալ օտար, չըջականերէն են, բաց ի մէկէն, մնացեալները տէրաբոլ անկուշտ աչքերով եկած ինկած են: Բողոքական հայերն ունին 2 քարուկիր ժողովարան:

Լատիններն ունին, շատ գեղեցիկ նորաշէն եկեղեցի մը:

Յիշեալ եկեղեցիներն բոլորն ալ կանգուն են:

Մզկիթներն 35ի չափ են, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ կան մէկ մէկ մէտքէսէներ:

Թաղեր. Գաղքին մէջ կան 4 թաղեր Հայերու. 1 Ասորիներու ու 35-40 Տաճիկներու:

Կրթ. հաստատութիւններ. Մէն մի եկեղեցիի մէջ, մէկ մէկ ծխական դպրոցներ ունին Հայերն, բացի Ս. Յակոբի նախակրթարանէն (որ կեդրոն դպրոց մը ընելու ջանքեր կ'ընէ Թլկատիւնցին, միւսներն աւելի, աւնոօնի, անգրջըհեղեղեան դպրատուններ են, ուր դեռ տոշակն ու Տրակոնեան պատիժի դործադրիչ Ֆալախան անպակաս է: Կեդրոն նախակրթարանէն զատ ունին հայերն Ս. Կարապետ թաղին մէջ աղջկանց վարժարան մը բաւական աղէկ. երկուքին ուսանողութիւնը 220 է աւելի:

Լաւիներ. ունին երկսեռ վարժարան մը, ուր կը սնանին 250 է աւելի ուսանողներ, բաւական առաջացուցած են. հոս կը պաշտօնավարեն, ընիկ Հ. Թ. Թովմաճեան կեդրոնականէն չըջանաւարտ յուսակից երիտասարդ մը, այցելութեւր զասատու մը. ինչպէս նաեւ փաթեա մ'ալ:

Աղջկանց կայ մէկ չըջանաւարտուհի իր օղնականներովը:

Բողոքական հայերը ունին երկսեռ եփրատ դօլեճը, հոս կը սնանին 400 է աւելի ուսանողներ. ունին տիպար փրօֆէսէօրներ ու դասատուներ, բացի մէկ երկու՝ վանական վարժապետներէն:

Ասորիք ալ ունին երկսեռ դպրոց մը, ու սեփական առաջնորդարան մը. հոս կ'աւանդուին հայերէնէն զատ ինչ որ անկարեւոր է:

Բարեգործական հաստատութիւն. վերջերս քաղքին մէջ բացուած են քանի մը որբանոցներ որոնց մէջ նշանակեցինք արդէն հայ Որբանոցը, մնացեալները բոլորն ալ օտար են, արգիլած են մինչեւ իսկ տաղաւար օրեր մայր եկեղեցի գալ:

Արհեստներ. Հետեւեալ ծանօթ արհեստները կան հոս, մեծ մասը հայոց ձեռքն են, Թրքերն առհասարակ իրենց անշարժ կալուածներովը կապրին փրթիկ (քչիկ) մ'ալ արհեստ սորվելու հակամըտութիւնը ունին հիմայ:

Հայոց ձեռք եղող արհեստներ. Ոսկերչութիւն, ներկարարութիւն, պղնձագործութիւն, թափչութիւն, թաղագործութիւն, քարակոփութիւն, որմնագրութիւն, հիւանութիւն, բրուանութիւն, գինեգործութիւն, եւր. կօշկակարութիւն, եւր. դերձակութիւն, սեղանաւորութիւն, համետագործութիւն, պայտառութիւն, ոստայնակութիւն...:

Թրքերու հետ խառն արհեստներ, մոյկակարութիւն, տեղական կոշկակարութիւն, տեղական դերձակութիւն, թամբագործութիւն, սափրիչութիւն, խաղաղորդութիւն, երկրագործութիւն վաճառականութիւն, նսրաւալաճառութիւն...:

Դալով յիշեալ արհեստներու զարգացման, բոլորն ալ՝ քիչ բացառութեամբ յետամնաց են, նախաւանդ սիսթեմով կը շարունակուին առանց ձեւափոխուելու. այս պատճառաւ շատ արհեստաւորներ ուրիշ դործերով կ'ղբաղին:

Ընդհ. Ուսանողութիւն. 1,200ի չափ երկսեռ ուսանողներ ունի Խարբերդ:

Ժողովուրդը մեծ մասով՝ գործունեայ, սորվելու հետամուտ, մանաւանդ նորերը, նժդեհութիւնը՝ մանաւանդ ամերիկա, երիտասարդներու համադամն է: (1)

Խարբերդ

[1] Ճեշդ տեղն է կրկնել, ինչ որ մեզի կը դրէ Տիկին Ս. Ս. Բրուտ:

Սմերեկան կայ նէ պաքաքն ի՞նչ է,

Տէրտէրն որ կայ մեղքն ի՞նչ է: Ծ. Խ.

« Բ Ա Ն Ա Ս Է Ր »

«Բաղմալէս»-ի մէջ կը կարդանք թէ հրատարակուած է «Բիւրակն»-ի աշխատակից «Բեւեռագիր» «Բանասէր» կոչուած հանդէսի Ա. պրակը, էջ 96 մեծագիր, վիճաբանուած ընտիր թղթի վրայ, զրօքիւնը որոշ ու զիւրընթեռնի։ Ներկայ Ա. պրակը կը բովանդակէ հնախօսական, լեզուաբանական ու քրննական ուսումնասիրութիւններ, բոլորովին նորութիւններ իրենց կարգին մէջ։

«Բանասէր»-ի յարգ. խմբագրութիւնը Աքիմէսեան Դարեհ Ա. ի արձանագրութեան քննութեան մէջ իբրեւ հմտալից հնախօս կը փայլի։ — Աշխատութեան, աննկուն կամքի պերճախօս վկայութիւն մը։ Բեւեռագիրը դրական այս անսպառելի պաշարը ամբարած է կեանքի աննպաստ պայմաններում։ Պատիւ իրեն։

Ոչ նուազ հետաքրքրական են Դ. Պասպատի «Բիւզանդիէ՝ Մէլէտէ» զբոսի մէկ հատուածին թարգմանութիւնը ու Պրոֆ. Ա. Խախանովի Վրահայոց վերայ կատարած մարդաբանական ու լեզուաբանական հետազոտութիւնը։

«Բիւրակն»-ի մէկ ուրիշ աշխատակիցը, Պ. Հրաչեայ Աճառեան՝ թուարանական հաշուով հետազոտած է Հայերէնի ներդաշնակութեան աստիճանը։ Դարձեալ ուրիշ աշխատակից մըն ալ «Կայծոռիկը» նկարագրած է Տէրսիմը մարդաբանական ու ազգագրական տեսակէտով։ Այս երկու հետազոտութիւններն ալ, աւելորդ է ըսել, շատ փայլուն են, արդէն ստորագրութիւններն երաշխիք մըն է։

Բեւեռագիրը իր յայտարարութեան համաձայն սկսած է հրատարակել, ըստ Հ. Տաչեանի դրութեան, Բարիզի աղգ. Մատենադարանի հայերէն կրօնական ձեռագիրներու ցուցակը։ Ասոր կը յաջորդէ ծանօթ բանասէր Սուքիաս Վ. Պարոնեանի Խոր. ուղղագրուած ու ծանօթագրուած մասը։ Այս քննութեան մէջ կը տեսնուի թէ Խոր. առաջին օրինակն ալ խանգարուած ընդօրինակութիւն մ'էր զած է հեղինակին ինքնագիրը՝ դժուար-

ընթեռնի հինցած բնագրին վրայէն։ Բնութեան նպատակն է ուղղագրել Խոր. այժմեան վիճակն ու լուսաբանել, լուծում տալ բաղմալիւ թեր ու դէմ քրննադատութեանց։

Բանասէրը իր անդրանիկ պրակով ամեն հայ բանասէրի, լեզուաբանի ու ազգագրի համակրութիւնը կը դրուէ ու հայ մատենագրութեան մէկ մեծ պակասը կը լեցնէ, բան մը որ միայն ինք կրնար ընել։

Յարգելի «Բեւեռագիրն» կը մագլթենք յարատեւութիւն ու յաջողութիւն։ Հայ մատենագրութեան ճշմարտապէս զարգացման փափաքողները կրնան մեծապէս օգտուիլ այս թերթէն։ Տարեկան 4 պրակի համար 20 ֆրանք. իւրաքանչիւր պրակ 6 ֆր։

«Բանասէր»-ին մէջ պիտի փայլին ի մէջ այլոց «Բիւրակն»-ի հմուտ լեզուաբաններն ու ազգագիրները։

ԱԶԳԱՅԻՆ

— Զատկական շնորհաւորութիւն. — Ըստ պաշտօնական յայտարարութեան, Զատիկի Բ. օրը Ս. Պատրիարք Հայրը ընդունեց Պատրիարքարանի՝ դահլճին մէջ Ազգ. Վարչական մարմիններու շնորհաւորութիւնները։ Ազգ. Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տիգրան Էֆ. Եղուստիէան։ Ս. Հայրը պատասխանելով իրեն նկատմամբ տածուած համակրանքներուն՝ շնորհակալիք յայտնեց։

Նոյն օրը այցելութեան եկան Պուլկարներու Ամեն. Էկզարքն ու Ասորիներու Պատր. Փոխանորդը։

Զատիկի Գ. օրը Ս. Պատրիարք Հայրն այցելութեան ու շնորհաւորութեան դրնաց Յունաց Ամեն. Տ. Կոստանդինոս Պատրիարքին։ Իրեն կը հետեւէին Կրօն. Ժողովի Գեր. Ատենապետներէ ու Բաղ. Ժողովի անդամներէն ոմանք։ Ս. Պատրիարք Հօր փառաւոր ընդունելութիւն մ'եղաւ Յունաց Պատրիարքարանի մէջ։ Նրկու Պատրիարքները խօսեցան զանա-

զան նիւթերու վրայ : Խօսակցութիւնը ֆրանսերէն լեզուով էր : Հայոց Պատրիարքը իջաւ Մայր Եկեղեցին ու Հայերէն քարոզ մը խօսեցաւ քրիստոնէական սիրոյ և եղբայրութեան վրայ, ինչպէս նաև Ս. Յարութեան նշանակութեան ու Արեւելեան եկեղեցւոյն վրայ : Զուլաքիտէս էֆ. ասոր թարգմանութիւնը պիտի հրատարակէ Օրթոտոքս Պատրիարքութեան կրօնաթերթին մէջ :

Նոյն օրը Ս. Պատր. Հայրը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Պուլկարնեբու Ամեն. Էկզարքին, Օրթագիրդ. եւ կէս ժամու չափ մտերմաբար տեսակցեցան :

— Յունաց Ս. Պատրիարք Հայրն ալ անցեալ Ուր. օր, Պալմզլէյէն վերադարձին, չքաղիր խմբով մը փոխադարձ այցելութեան եկաւ Մէկ ժամու չափ այլ եւ այլ նիւթերու վրայ սիրալիր տեսակցեցան երկու Ս. Պատրիարքները : Յունաց Ս. Պատրիարք Հայրը Մայր եկեղեցի առաջնորդուեցաւ, ուր, եկեղեցական երգեցողութենէ վերջը բեմն ելաւ եւ յունարէն գրաւոր քարոզ մը խօսեցաւ քրիստոնէական եղբայրութեան վրայ : Օրթոտոքս Ս. Պատրիարք Հայրը շեշտեց ու յորդորեց Հայ ժողովուրդը որ չհեռանայ իր Ս. Հարց դաւանանքէն եւ կէտ առ կէտ հետեւի Ս. Պատրիարք Հօր վերջին Շրջաբերական-Կոնգակին, ուր այնքան պերճախօս բացատրուած է ուղղափառ քրիստոնէութիւնը : Սոյն քարոզը հայերէնի թարգմանուած կարգացածանօթ հայագէտ Զուլաքիտէս էֆէնտի :

— Ն. Ս. Օծութիւն ու Ս. Պատրիարք Հայրը հեռագիրներ փոխանակեցին Ս. Զատիկի առթիւ :

— Պ. Զանշեանյ 3000 ռպլ. ալ ղըրկած է Պատրիարքարան՝ վեցերորդ որբանոց մի բանալու համար :

— Ռուս կառավարութիւնը որոշած է փոխել Թիֆլիսի հայ քահանաներու ապահովութեան գանձարանի նոր վարչութիւնը :

— Տ. Ներսէս Վ. Դանիէլեան, Իւսկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ քա-

րոզիչը, Ս. Պատրիարք Հօր անձնական քարտուղար կարգուեցաւ : Առաջին անգամ է որ Սսեցի վարդապետ մը Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ պաշտօնի կը կոչուի :

— Ն. Ս. Օծութիւնը Էջմիածնի պաշտօնաթերթին մէջ Մ. Աղամեանի կողմէ հրատարակուած « Պատարագ » բառի ստուգաբանութեան առթիւ 50 ռուպլի նուիրած է : Կըյլիւն մեր ընթերցողները թէ « Բիւրակն » էր որ առաջի անգամ անգոհացուցիչ գտաւ այս ստուգաբանութիւնը եւ իր հրաւերին վրայ էր որ « Բեւեռագիր », Պր. Հր. Աճառեան և Պրոֆ. Յակոբեան հետազօտութիւններ կատարեցին այս մասին : Այսու հանդերձ դովելի է Ն. Ս. Օծութեան այս նպաստն որ քաջալեր մըն է մտքի մշակներուն :

— Խարբերդէն կը գրեն մեզի 13 Ապրիլ թուականով :

« Այս շաբաթ մեռաւ Յովհ. էֆ. Եազըճեան, իրաւագէտ, զրազէտ ու բանաստեղծ ազգայինը, որուն հանդէպ գաւառացիները պաշտումի պէս բան մը կը տածեն : Հանգուցեալը « Բիւրակնի » աշխատակից Պր. Ռ. Զարդարեանի աներն է : Մէղրայի բոլոր երեւելիները կը հետեւէին անոր դադաղին : Դամբանականներ արտասանած են Պր. Արշակ Տիլօեան, որու վարժապետն եղած է հանգուցեալը, ու Պ. Բիէր Թաշօ »

Մեր ցաւակցութիւնը հանգուցեալին պարագաներուն :

— Բիչ մը ուշ մնացեր է Ամասիոյ ազգային դպրոցի տաճկալան Մակարիոս էֆ. Աղամեան որ դարձեալ « Պատարագ » բառը արարեցնէ կ'ընդունի. (Հմտ. « Բիւզանդիոն », թիւ 766) : Մեր վերջին պատասխանը արդէն տուած ենք « Բիւզանդիոնի » անցեալ թիւերէն մէկին մէջ. հարկ չկայ այս սիւնակներուն մէջ ալ կրկնել զբաժնիս. միայն սա կ'ըսենք թէ մենք մեր առաջին քննադատութեան մէջ այնչափ խստութեամբ վարուած չէինք, ինչպէս Աղամեան էֆ. կը կարծէ : « Բիւրակն » այդպիսի հետազօտութիւններ իր հայեցակէտով, ղիտութեան ընդունած

քեռայից համեմատ, քննադատելով հանդերձ, չի մոռնար երբեք իր գէթ բարոյական քաջալերն անոնց հեղինակներուն:

— Այս երկուշաբթի իրիկուն դէպի էջմիածին մեկնեցան Ռոտոսդոյի առաջնորդ Տ. Յովսէփ Ծ. Վ. Այվազեան ու Պրուայի առաջնորդ Տ. Յովհ. Ծ. Վ. Արշարունի եպիսկոպոսացման համար: Կեսարիոյ առաջ. Տ. Տրդատ Ծ. Վ. Պալեան քաղաքի պիտի երթայ, առանց Պոլիս հանդիպելու:

— Տ. Յովսէփ Ծ. Վ. Այվազեան Ս. Պատրիարք Հօր յանձնեց 25 Օսմ. ոսկի իբր եռամսհայ (Մայիս, Յունիս, Յուլիս) վճարում Ռոտոսդոյոց նպաստին Արաբկիրի որբանոցին:

— Վանայ կարօտեալներուն ի նպաստ Մանչէսթըրէն 228 ոսկի, Ճիպուրթէն 200 ֆր. ու Ֆօքշանէն 500 ֆր. շնորհած են Պատրիարքարան:

ԳՌԵԶԻԿ ՄԻՋՈՑ

Տիարպէքիրէն մեզի կը գրեն մարտ 31 թուով:

«Մարտ 15 թուով նամակ մը ղրկած էք հոս «Անդրանիկ Սողոմոնեան» հասցէի մը: Այս անունով մարդ չկայ քաղաքիս մէջ: Ուստի պէտք է զիտնաք որ Անդրանիկ Սողոմոնեանը կեղծ ու շինծու անուն մ'է: Այդ քօշին տակ ծածկուողը, սակայն, հոս անծամօթ չէ. գիտենք զինքը. Եղեկիէ վարդապետի արբանեակ մը: Այնքան վախկոտին մէկն է որ այդ նամակին չկրցաւ տիրանալ եւ առնել թղթատան ցրուիչէն: Այդ նամակէն կարելի եղաւ հասկնալ ինչ որ զըրուած է ձեզ, նամակը զոր փետր. 17 թիւով ձեզ ղրկած է կեղծանուն Սողոմոնեան Անդրանիկը, գրուած է Եղեկիէ վարդապետի թեղադրութեամբ ու խորհրդով, բայց վախցեր է իր իսկական անունը անոր տակ դնելու...: Հիմա հասկցաք անշուշտ թէ ինչ շինծու գրեթով ու ողորմելի փաստերով Եղեկիէ վարդ. եւ իւր համախոհները կը ճգնին

իրենք ղիրենք պաշտպանել: Քսանէն աւելի այդպիսի գրութիւններ ղրկած են Պոլսոյ թերթերուն մանաւանդ Բիւզանդիոնին որոնցմէ եւ ոչ մէկը հրատարակուած է, խնդիրը ամենուն ծանօթ ըլլալով՝ չեն ուզած սուտ ու փուճ բաներ հիւրընկալել: Չմոռնամ ըսել թէ Արեւելքի մէջ մէկ անգամ երեւցող եւ աւսուպի պէս անհետացող Երուանդ Ճախանեանը եւ Անդրանիկ Սողոմոնեանը երկուքն ալ միեւնոյն անձն են: Հիմա կը հասկնաք անշուշտ թէ այս երկու կեղծ ստորագրութեանց տէրը ո՛վ է(1)...:

* * *

(Յաւելով հրատարակեցինք այս տողերը, եւ վերջակէտը կը դնենք այս «Եղեկիէլեան խնդրոյն»): Անոր համար կը ցաւինք որ Եղեկիէ վարդապետ ինքզինքը չի կրնար ճակատաբաց պաշտպանել, իր կրթական գործունէութեան դէմ եղած դանդաւանները արդիւնքով հերքել, այլ սուտ ու պատիր, գոհհիլ միջոցներով, կեղծ ստորագրութիւններով ու ո՛վ գիտէ դեռ ինչերով:

Ու, ա՛լ չենք ուզեր զբաղիլ իրմով:

ԲԻՒՐԱԿՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգղիա եւ Ռուսիա. — Լորտ Սալգալըրի Անգլ. եւ Ռուսական համաձայնութեան վրայ Լորտերու ժողովին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, Լորտ Բըմպըրիի պատասխանելով:

Շատ վստահ չեմ թէ այդ խնդրին վերայ խօսելով՝ մի՛ գուցէ Ռուսիոյ բաղձանքին համեմատ գործած ըլլամ. բայց պայմանագրութեան բնագիրը հասնելուն պէս ժողովիդ պիտի հաղորդեմ: Այս համաձայնութիւնը կը վերաբերի Չինու մէջ մեր գործունէութեան ասպարէզին պատկանող երկաթուղիներուն: Անգլիա յանձն կ'առնէ չձեռնարկել եւ

[1] Կը խնայենք հրատարակել իր իսկական անունը, վասն զի իրողութիւնը կը ցընէ թէ կողմ գործիք մ'է եղեր Եղեկիէ վ. Բ. ԽՍԲ.

Անգլիացիները կամ ուրիշ ազգի պատկանողները չքաջաբերել ձեռնարկելու ու եւ է երկաթուղիի շինութեան՝ Մեծ-Պարսպին հիւսիսային կողմը, Ռուսիա ալ սոյն յանձնառութիւնը կ'ընէ Եանկ-Ձէ-Քեանկի համար : Կարգ մը մանրամասն տրամադրութիւններ ալ կան Նիւ-Ջի-անկի մէջ շինուելիք երկաթուղիին համար որուն նկատմամբ այնչափ վէճեր տեղի ունեցան : Շատ կը բաղձամ որ շափէն աւելի կարեւորութիւն տալու երեւոյթ մը չունենամ համաձայնութեան մասնաւոր տրամադրութեանց : Բայց բընականաբար մեծ կարեւորութիւն կուտամ այդ համաձայնութեան ստորագրութեանը, վասն զի ինծի այնպէս կ'ընայ որ երկու կառավարութեանց միջև բարձր զգացումներու նշանն է, ինչ որ շատ շահաւոր է : Ամէնէն աւելի բաղձալի է նաեւ որ այդ լաւ զգացումները միանան հետզհետէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ : Այդ համաձայնութիւնը սա արժէքը պիտի ունենայ որ պիտի արգիլէ աշխարհի այդ հեռաւոր մասին մէջ երկու կառավարութեանց միջեւ ընդհարման մը կարելիութիւնը : Ուրեմն երկար ատենի համար ապագայ համաձայնութեան մը զրաւականն է այս Վստա՛հ եմ որ այդ համաձայնութիւն ուրիշներու պիտի առջնորդէ տարբեր առարկաներու վրայ :

Ձեռնկեցութիւն. — Լա Հէյն (Հոլանտա) կը հեռագրուի թէ Ձէնընկեցութեան զեապանախորհրդի նիստերը տեղի պիտի ունենան Բալէ տը Պուայի Օրանժ սրահին մէջ ուր 100 անդամներ պիտի զետեղուին, բաց ի նախագահին եւ տասը քարտուղարներուն անդամներէն :

ԱՇԽԱՏԱԿԻՅՆԵՐՈՒՆ

Յօդուածները կարելի է շրջիլ միայն 5 կամ 10 փարայի փուլով, բաւ է որ պահարանին չորս ծայրերը կտրուած ըլլան : Պէտք է թղթին մէկ կողմը գրել :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Հայ-Հոռմէականներու Տ. Ազարեան Պատրիարքը որ քանի մ'օրէ ի վեր հիւանդ էր, վախճանեցաւ Զատիկ Բ. օրուան գիշերը, եւ յուղարկաւ որովհետեւ հանդէսը կատարուեցաւ այս կիրակի օր :

— Հոլանտական կառավարութիւնը պաշտօնական հրաւիրագիր ուղղած էր Բ. Դրան, Ձէնընկեցութեան Դեսպանախորհրդին մասնակցելու համար Սոյն հրաւիրագիրը մատուցուեցաւ Կայս. հաճութեան :

— Արտաքին գործոց նախարարութիւնը հրաման շրջեց Օսմ. դեսպանատններու զինուորական կցորդներուն, որպէս զի մերթ ընդ մերթ օտար գործարաններն այցելեն եւ իրենց քննութեան արդիւնքը տեղեկագրեն :

— Օսմ. պատուիրակներուն մեկնումն արտօնող Կայս. Իրատէն ելած է : Թուրքիոյ ներկայացուցիչներն են Թուրխան փաշա, Նուրի պէյ, Ապուսլլահ փաշա եւ Դեր-ժովակալ Մէհմէտ փաշա : Գարտուղարի պաշտօն պիտի վարեն արտաքին Գործոց նախարարի զիւնատան պետ Եուսուֆ Բիւսա պէյ ու Բ. Դրան թարգմանութեան սենեկի Միւմէյիզ Ակեան պէյ : Պատգամաւորներն իրենց ճամբու ծախքն ընդունած ըլլալով՝ այս երկու շաբթի օր մեկնեցան դէպի Լա Հէյ :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Խարբերդ, Տ. Լ. — Հրատարակելի է Պայմաններու մասին համաձայնեցէք մեր Գործակալին հետ :

Թալաս, Կ. Պ. — Գանձուած :

Խարբերդ, Գ. Մ. — Եռամսեայ բաժանորդագրութիւն չունինք :

Բաբերդ, Յ. Թ. — Երկու պակաս թիւերը շրջեցինք : Դրութիւն մը չտեսած՝ ի՞նչպէս կրնանք յայտնել հրատարակելիութիւնը :

Հալեպ, Գ. Բ. — Ստացած ենք երկուքն ալ, բայց Յ գրքի փոխարէն զըրկածնիդ մեզի չէ հասած :

Էսիրեկ, Կ. Բ. — Գանձուած : Ձեր

բարեացակամութեան համար չնորհա-
կալիք :

Եկատերինսար, Դ. Ս. Ա. — Դրկե-
ցինք, 32 շրջ. ձեր պարտքին. — Հա-
շիւներուն մէջ եթէ սխալ կայ, կը ճշ-
դուի :

Բաբերդ, Մ. Ս. — Ղրկեցինք: Միւսները
80+25 շրջուի :

Գարթալ, Յ. Մ. — Կը սպասենք ձեր
պատասխանին :

Չարսաննազ, Մ. Վ. Տ. Յ. — Խար-
բերդի գործակալն է Ստեփան էֆ. Ե-
րեցեան: Անոր կրնաք վճարել :

Սրվազ, Յ. Պ. Բ. — Իր կարգին :

Աստիպազար, Ռոզմէրի. — Ձեր երկա-
սիրութիւնը առ այժմ հրատարակելի է :

Էրզրումի Պաս. Ուսուցիչներուն. —
Լաւագոյն չէ՞ արդիւնքով ցոյց տալ թէ
« Բիւրակնի » մէջ եղած զիտողութիւն-
ներն անիրաւ են : « Բիւրակնին » վշտա-
նալ կամ անմեղ պաշտօնակիցներ նա-
խատելը բա՛ւ են ապացուցանելու թէ
զրուածները անարդար են : Կրթական
պաշտօնեաները ամէն համակրանքի ար-
ժանի կ'ըլլան ա՛յն ատեն միայն երբ ը-
ճացած կեանք չեն ունենար եւ օգտա-
կար կ'ըլլան : Երբ կարող դայ, թուա-
բանական հաշուով պիտի հաստատենք
թէ, ուրիշ տեղերու բաղդատմամբ, Էր-
զրումի կրթական մակարդակը շատ
վար կը մնայ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՅՆԵՐ

Հաւատարմութիւն ցուցնող կինը գեռ
չէ տեսած այն մարդը որ կարենայ զին-
քը գրաւել :

— Հացի կարօտ աղքատներն խսկ բա-
ւականացող չեն :

— Ամէն յանցաւոր պատճառ մը կը
գտնայ՝ ինքզինք արդարացնելու :

— Դառն հրամանի՝ քաղցրութեամբ
հնազանդիլ ամէն մարդու գործ չէ :

— Երջանիկ է այն մարդուն վախճա-
նը որ մարմնով տկար եւ հոգևով զօրա-
ւոր է :

— Ձախորդութիւնը չար մարդոց եր-
բեմն բարի ճամբայ կը ցուցնէ, բայց
յաջողութիւնը երբէք :

— Յաղթութեանց մեծը ինքն իրեն
յաղթելն է :

Պ. Գ. Փ.

Շնորհակալութեամբ ոտացանք Վեր.
Հ. Արսէն Դազիկեանի նորագոյն գործը
ՃԱՇԱԿ Դալլ. արդի բանաստեղծութեան,
որ կը պարունակէ Ֆրանսուա Գորէի
Հսկումն ու Դարբիններու գործադուլը :
Առաջիկային կը յուսանք առիթ ու-
նենալ խօսելու այս աշխատութեան
վրայ :

Ա Ձ Դ

Մարաշի եւ չըջակայ տեղերու համար
Ս. Դաւթեանի գրքերուն պէտք ունե-
ցողները կրնան զիմէլ Մարաշ Խ. Գու-
թուճեան էֆէնդին :

Մեզի նամակ գրողները մտադիր կ'ը-
նենք որ անօգուտ ու անկարեւոր բա-
ներու համար մեղմէ պատասխան սպա-
սելու չեն :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մանկավարժական	
Դաստիարակութիւնն ու դաստիարակը	ԿԱՐՕ
մեր մէջ	
Ընկերական	
Գեղի նամակներս	Թ. Լիւսիցի
Իշմիտի կրթական գործը	***
Լեզուաբանական	
Լեզուի հոգեբանութիւն	Հր. Անառեան
Սիվրի Հիւարի գաւառաբար.ը Ս.Վարժապետեան	
Հնախօսական	
Քաց պատասխան առ Յ. Թ.	Բեւեռագիր
Ազգագրական	
Նախապաշարմունք, գուշակութիւնք	Տ.Վ.Պ.
Գրական	
Վարդն ու փուշը	Ս. Դ.
Հանդիպումը	Հառաչ
Տեղագրական	
Խարբերդ	Գ. Մուշեղ
Նոր հրատարակութիւն	Խմբ.
Բանասերը	
Լուրեր	
Ազգ. Ներքին, Քաղաքական	
Արտօնատէր. — Հ. Ս. Խ. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ	
ՏՊԱԳՐ. ՆՏԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ	